

Adorjáni Anna

TÉTOVA HALÁLUGRÁS

HAN KANG: NÖVÉNYEVŐ. FORD. KIM BOGOK ÉS
NÉMETH NIKOLETTA. JELENKOR KIADÓ, 2017.

Egy olyan világban, ahol az a normális, ha egy nő *a férj elvárásainak megfelelően játssza el az átlagos feleség szerepét*, és *legnagyobb erénye a csöndes tartózkodás*, ahol *az étkezés idejének közeledtével szó nélkül nekiáll főzni*, férjét *gondoskodó búcsújával indítja el a munkába*, éjszaka pedig *mindig enged férje vágyainak*, ott bizony furcsa, ha egy nő egyik napról a másikra valami rossz álomra hivatkozva kipakolja a hűtőből az összes állati eredetű eledelt, a férjét nem várja többé húskészítményekkel haza, nem vasalja ki reggelre a fehér ingét, és szexuális közeledését is elhárítja. Egy olyan világban, ahol az a norma, hogy a nő engedelmességgel tartozik a férjének, az ilyen viselkedés nem jelent mást, mint *a feleség indokolatlan makacsságát*, *hogy ellenálljon férje kívánságának*. Az ilyen nő viselkedése szégyenletes a férj és az egész család számára. Egy ilyen nő férje joggal dühös, hogy „mi a fene?”, „mi a büdös franc ez?”, hogy „Nem vagy normális. Biztosan bekattantál”, méltán szorítja le a nő csuklóját, amikor a szemeteszacskóba dobálja a marha-, disznó-, csirke- és angolnahúsokat. És természetes, ha késő éjszaka egy összejövetel után alkohelmámorosan leteperi a feleségét, leszorítja a karját, és szitkozódva a testébe hatol úgy, *ahogyan egy erőszakos japán katona tesz magáévá egy szexrabszolgát*. Egy ilyen nő viselkedése rendkívül megalázó a férj számára.

Ha igaz, hogy az ember már ötszázezer éve is vadászó életmódot folytatott, akkor *a húsevés alapvető ösztön*, *a vegetarianizmus pedig nem természetes*. Az ugyan elképzelhető, hogy egyesek egészségi okokból egy időre lemondanak a húsról, és speciális étrendet tartanak. Ha azonban valaki minden ok nélkül, egy álom miatt mond le a húsevésről, miközben a teste egyre sorvad, ne csodálkozzék, ha a családi vacsorán az apja dühbe gurul, arcul csapja, férje és testvére lefogják, majd az apja egy újabb pofon segítségével, az arcizmokat ellazítva egy húsdarabot passzíroz az összeszorított ajkai kö-

zé. Ez a gesztus az apai szeretet rendkívül megható megnyilvánulása. Egy olyan világban, ahol egy férfi számára természetes a döntés, hogy a világ legátlagosabb nőjét vegye feleségül, nem csoda, ha a férj beadja a válási papírokat, amikor a feleségét azon találja, hogy a családi vacsorát követő öngyilkossági kísérlete után a pszichiátria udvarán fedetlen mellét napoztatja.

Han Kang Man Booker-díjas regénye, a *Növényevő* olyan világba vezet, amelyet szervesen átít az erőszak – amelyet a szó szoros értelmében az erőszak táplál. Olyan világ ez, ahol az erőszakos cselekedetek legitimitását társadalmi normák és intézmények védik – olyan intézmények, mint például a család. A szerző, ahogy azt több interjúban is kiemeli, Jonghje történetén keresztül arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan lehetséges egy ilyen világban tisztának maradni, erőszakmentesen élni. Jonghje először húsmentes diétával próbálja magát távol tartani az erőszaktól. Vegetarianizmusa azonban olyan mértékű agressziót vált ki közvetlen környezetéből, amely teljességgel ellehetetleníti elhatározását. Amikor tulajdon teste szisztematikus elsorvasztásán ügyködik, vagy önkezével akar véget vetni az életének, hiába a húsmentes diéta, az ő kezére is vér tapad. Jonghje ekkor drasztikus következtetésre jut: hogy ártatlanságát megtartsa, le kell mondania emberi mivoltáról. Jonghje fává akar változni.

Az indoeurópai mitológiában a nimfák játszva változnak fává, hogy az őket fenyegető erőszak elől megmeneküljenek. Akinek azonban az apja nem a folyóisten, hanem vietnami háborús veterán, hiába könyörög, hogy változhassék fává! Jonghjét nem szánják meg az istenek, családjá és a pszichiátriai intézet alkalmazottai pedig arra törekednek, hogy megtartsák emberi testében. *Tényleg azt hiszed, hogy fává változtál? Hogyan tudna egy növény beszélni? Csak fekszel az ágyon és haldokolsz. Ennyi.* Jonghje átváltozása elmarad. Kórlapján: skizofrénia és anorexia nervosa. Az ágyra nyomják, kezét és lábát leszíjazzák, gumikesztyűt húznak, a csövet egy zselészerű anyaggal kenik be, egy másik ápoló a fejét tartja, „nem akarom!”. Az orvos az orrán keresztül behelyezi a csövet, elakad a cső, nem tudja letolni a nyelőcsövön. Kihúzzák a csövet, aztán kezdik előlről, a belgyógyász beinjekciózza a rizspépet, a biztonság kedvéért beadnak egy nyugtatót, aztán a csövön keresztül Jonghje szájából ömleni kezd a vér. Hiába él napfényen és vízen, mint egy fa, Jonghjét erőszakkal emberi testében tartják orvosai.

A legnehezebben megfejthető a regény második fejezete, amikor Jonghje vágya, hogy elszakadjon a testétől, sógorának erotikus alkotói fantáziájában teljesedik ki. A férfi meztelen, virágokkal telemázolt testek szeretkezéséről ábrándozik, és erotikus fantáziáját sógornője mongolfoltjának mentális ké-

pe tüze. Jonghje olyan természetességgel viseli sógora vágyának tárgyait – mongolfoltját és meztelenségét –, mint egy csecsemő. Jonghje azt szeretné, hogy növénné váljon, elmúljanak véres rémálmai és az őket kísérő szorongató büntudat. A férfi az alkotói kiteljesedésre áhítozik egy, az addiginál sokkal merészebb és autentikusabb művészi nyelven. Hosszas gyöt-rődés után szabad utat enged vágyának, és megszerzi a sógornője beleegyezését, hogy meztelen testére virágokat fessen. Noha mindketten a halhatatlanságot szomjúhozzák, virágmintával borított testük a tátongó vágyba rántja le őket. *Együttlétük még öt percig sem tartott, ráadásul önzően egyoldalú volt.* Halhatatlanságuk vágyának emléke egy elkenődött virágminta a bőrük felszínén. A feleség, Jonghje nővére kihívja a hatóságokat. A férfi felett a büntetőjog, a nő felett az orvostudomány mond ítéletet. A férfi eltűnik, a nő a Csukszong Pszichiátriai Intézet betege lesz, és testsúlya rövid időn belül 30 kilóra csökken.

Jonghje a teljes ártatlanságot akarja, teste azonban az erőszak és a gyilkosság tethelye lesz. Összeszorított ajkakkal lépeget az élet poklából a halál poklába. Átváltozási kísérlete azért olyan szívszorítóan reménytelen, mert a tulajdon testén elkövetett merényletsorozattal végzetes módon belsővé teszi az erőszakot, amelytől pedig megtisztulni vágyik. Ez az anorexia paradoxona: a teste felett megszerzett hatalmát a beteg nem ideáljának megvalósítására, hanem életerejének, nemi sajátosságainak, hangjának, cselekvőképességének felszámolására használja. Jonghje elindul ki a társadalomból, de utat téveszt. Ebből az elgyötört emberi testből nem sarjadhat ki szent fa, hogy lombja alatt istenek leljenek nyugalmat! Egy olyan világban, ahol az a normális, ha az apa arcul csapja a leánygyermekét, a férj alkohollámorosan leteperi a feleségét, a művész pedig magáévá teszi múzsáját, egy nő teste nem más, mint a férfiak dühének gyűjtőedénye. Egy szenny-csatorna. *A saját tested, azt csinálsz vele, amit akarsz. Az egyetlen dolog a világon, amivel szabadon rendelkezhetsz. De még ezzel sem az történik, amit szeretnél.*

Miért nem változhat Jonghje fává? Daphnénak, Küparisszosznak, Baucisnak és Philemonnak, Káriának, a szatírok elől menekülő nimfáknak, Smilaxnak, Phillisnek, Minthének, Myrrhának és Phaeton nővéreinek egytől egyig sikerült: fájdmukra kéreg borult, kilombozódott, virágot hajtottak és gyümölcsöt teremtek. A *Növényevő* kapcsán a szerző, az angol fordító és a kritika Kafka és Ovidius mellett Hang Kang egy korábbi, *A*

*nejem virága*¹ című elbeszélését szokta megemlíteni. Han Kang elbeszélésében a fiatal feleség, ahogy otthonában egyre sorvad, testén sebek jelennek meg, mígnem egy nap virággá változik. A házastársi kötelességek elmulasztása miatt a feleség „betegsége” leginkább ingerli a férjet. Növénnyé változása azonban gyengéd és gondoskodó szeretetet vált ki belőle. A fejére csorgatott víztől a virággá vált feleség testébe friss élet költözik, és új létformájában a férj feleségét nem egy beteg embernek, hanem tökéletesnek látja. Fel sem merül benne, hogy az erkélyen talált virág ne volna azonos az üzleti út előtt otthonhagyott feleségével: *Még sosem volt ilyen szép a feleségem.*² És a férj gondoskodó kezei alatt a feleség gyümölcsöt terem.

A számos hasonlóság mellett Han Kang két átváltozás-története abban különbözik sarkalatosan, hogy míg az elbeszélésben a feleség sikerre viszi az átváltozás mutatványát, és kiszabadul betegnek bélyegzett testéből, hogy egy új létformában kivirágozzék, Jonghje rabja marad elkínzott testének. Az átváltozás sikere azon múlik, hogy az alakváltozás, az ismert formától való végzetes elrugaszkodás pillanatában elég erős-e a hit, amely az úzött és lakhatatlan emberi testet egy másik létformában – mondjuk egy babérfa alakjában – tökéletesnek látja. Ebben a pillanatban a kétely nélküli teljes önfeladás semlegesíti az erőszakot. A hagyomány is úgy tartja, hogy vilám soha nem csap babérfába. A kétely nélküli feladás és ezzel egy időben a felismerés mozzanata ott van Daphne és Apolló történetében is. A folyamisten lánya nem menekül tovább, hanem beleugrik egy másik létformába, így változik babérfává, Apolló pedig nem űzi tovább, hanem azonnal felismeri, és szent fájaként azonosítja: „Lám, nem akartál lenni a nőmmé, fám léssz hát ezután.”³ A sikeres átváltozás így kettős csoda: csoda egyrészt a nő átváltozása egy olyan formába, amely megvédi az erőszaktól, amely segít megtartani tisztaságát. És csoda az erőszaktevő átváltozása is, amikor az azonosítás pillanatában megszeli, meghajol a fává változott nimfa vágya előtt, hogy tiszta maradhasson. Így az alakváltozással meghittség születhet a bántalmazás és félelem helyén.

¹ Fordítás tőlem: Han, Kang: *The Fruit of My Woman (Nae Yeoja-eui Yeolmae)*. [<https://granta.com/the-fruit-of-my-woman/>]. Utolsó letöltés: 2018.01.13.]

² Uo.

³ Ovidius, Publius Naso: *Átváltozások*. Ford. Devecseri Gábor. Magyar Helikon, 1975. [<http://mek.oszk.hu/03600/03690/03690.htm>]. Utolsó letöltés: 2018.01.13.]

Az átváltozás két ember közös halálugrása. Ki tarthatná meg Jonghjét, hogy elrugaszkodása ne legyen ilyen tétova és ugrását sikerre vigye? A családja megtagadja, a férje elhagyja, a sógora önző vágyának szolgálatába állítja, orvosai szemében egy nehéz eset. Hogyan kelhetne életre és borulna virágba bármi is benne! Egy ilyen testet csak elpusztítani lehet. Egyedül nővére tart ki mellette, gondoskodása azonban arra irányul, hogy hűgát megtartsa beteg testében, miközben őt is csak egy cérnaszál köti az élethez. *Mi olyan rossz a halálban?* Ha a nővére is lemond róla, Jonghje meghal. Az átváltozás ugyanis nem a halál, hanem az élet akarása: a légtornásznak az a mutatványa, amellyel átfordul egy olyan formába, amelyben az élet élhető. Csak vízen és napfényen. Mint egy virág, mint egy fa. Jonghje álmodik, és többet soha nem ébred fel. A Csukszong Pszichiátriai Intézet nyugati folyosójának végén fejen állva próbál gyökeret eresztetni. *Ha egy kicsit meglöki, eldől.* Hol vannak a gyökereid, Jonghje, hol a kérged, hol a szárad, hol van a lombod, hol maradnak a virágaid? *Többé nincs szükségem ételre.* Csak az nyer bebocsátást odaátra, akinek nem a teste, de a lelke könnyebb a tolnál. Csak vízen és napfényen. Diagnózis: anorexia nervosa. Mint egy virág, mint egy fa. Diagnózis: skizofrénia.